

Honismereti irodalmunk

Az 1971-es év honismereti tevékenységének több említésre méltó eredménye születt a megyében. Ismertetésük jóleső érzéssel tölthet el mindenkit, aki egy kicsit is szívügyének tekinti a múlt haladó hagyományainak ápolását és azoknak a jelen formálása terén való minél hatékonyabb felhasználását.

Legelsőként a megye munkásmozgalmának számottevő résztvevőiről összeállított életrajzi lexikont említhetnénk (**Nincs előbb holtjainknál. Életrajzok a Nógrád megyei munkásmozgalom harcosairól** Szerkesztette: Belitzky János — Szabó Béla, Salgótarján, az MSzMP Nógrád m. Biz. és a Nógrád megyei Munkásmozgalmi Múzeum kiadása, 1971.), mely a megyében úttörő jelentőségű kiadvány. Régi szükséglet, hogy méltóképpen legyen megőrkítve azoknak a tevékenysége, akik tettek valamit a szocialista Magyarország felépítéséért és akik már eltávoztak sorainkból. A kötet ezeknek állít emléket, elmondva róluk mindazt, amit az írásos dokumentumok lapjairól és a még élők visszaemlékezéseiből egybe lehetett gyűjteni. A kötet szerkesztői vállalták a kockázatot, amely szükségszerű velejárója az ilyen jellegű összeállításoknak. Azt ugyanis, hogy a rendkívül szerteágadó, nagyszámú munkatárs bevonásával lefolytatott anyaggyűjtés ellenére is kimaradhatnak egyes személyek, illetve egyes fontosabb életrajzi momentumok. Ők azonban jól látták, hogy „az igazi feltárás, a szélesedő kutatás még csak most kezdődik” — mint ahogyan az előszóban írják — „azt várják ettől a munkától, hogy új és új adatok kerüljenek elő, éppen azoktól, akikhez szól ez a könyv.”

A feldolgozott személyek betűrendben történő ismertetését jól egészíti ki a Függelék, ahol közlik azt a néhány dokumentumot, mely a megye területén működött egyes pártszervezetek és szakszervezetek vezetőségét tartalmazza, valamint azokat a jegyzékeket, melyeket az ellenforradalmi rendszer rendőri és bírósági szervei állítottak össze a munkásmozgalomban résztvevő, s emiatt vád alá helyezett személyekről. A kötet jól áttekinthető (bár egyes vonatkozásokban nem világosan tagolt) szerkezete, a függelékek és a képmellékletek jól segítik elő a példaképeink életére vonatkozó adatok felhasználását.

A kötetben szereplő személyek tevékenységének hátterét plasztikusan mutatja be egy másik kiadvány (**Dokumentumok a Nógrád megyei bányászok életéről és harcáról 1919—1944.** Összeállította: Csabai József, Salgótarján. A Nógrád megyei Munkásmozgalmi Múzeum és a TIT Nógrád megyei szervezete kiadása, 1971.) Az MSzMP Nógrád megyei bizottsága archívumának közelmúltban elhunyt vezetője több, mint száz eredeti dokumentumot gyűjtött egybe, legnagyobb részben a Párttörténeti Intézet archívumából, de akad jónéhány olyan irat is, melyet a megyei pártarchívum, illetve a Nógrád megyei Levéltár őriz. A válogató szerencsés kézzel tárta fel mindazokat a jelentéseket, leveleket, beadványokat, melyek a salgótarjáni medence bányászainak viszonyait a lehető legsokoldalúbban mutatják be: a bányászok élet- és munkakörülményeit, munkabéreinek alakulását, megmozdulásait, az ezeket követő megtorló intézkedéseket egyaránt — egészen a bírósági ítéletekig.

Már más alkalommal is említést tettünk arról, hogy az ilyen jellegű forráskiadványok mindennél alkalmasabbak egy-egy kor levegőjének felidézésére és ezzel a problémák jobb megértésének elősegítésére. Mindezekon kívül — mint erre a kötet előszava is céloz — a közölt dokumentumok további adatokkal bizonyítják mindazokat a megállapításokat, melyeket a közelmúltban megjelent kötetek, a bányász-munkásmozgalom történetét bemutató mű és a Nógrád megye történetének III. kötetje tartalmaznak. Az oktatásban és az ismeretterjesztésben is nagyszerűen használható munka arra irányítja a figyelmet, hogy ilyen és hasonló kiadványok további megjelentetésében érdemes fáradozni. A kiadó megyei múzeumi szervezet, továbbá a megyei levéltár távlati tervei azt mutatják, hogy belátható időn belül sor is kerül olyan forráskiadványok megjelentetésére, melyek a megye történetének egy-egy korszakát eredeti dokumentumok bemutatásával világítják majd meg.

Új műfaj megjelenését hozza honismereti irodalmunkba az alapításának 100. évfordulóját a közelmúltban ünneplő salgótarjáni megyei kórház jubileumára készült munka (**Habonyi Zoltán: A Palócföld egészségének történetéből 1826—1969.** Salgótarján. A megyei kórház kiadása, 1971.) A művelődéstörténet ritkán feldolgozott ágáról, a gyógyítás történetéről szól megyei viszonylatban. Sokoldalúan mutatja be a megye népességének életkörülményeit, egészségügyi ellátottságát a feudalizmus utolsó évtizedeitől kezdve a kórház 100 éves jubileumának időpontjáig. Mindvégig figyelemmel kíséri a megye gyógyító intézményeinek, a balassagyarmati, pásztoi és salgótarjáni kórházaknak fejlődését is és nyomon követi azokat az intézkedéseket, melyeket a mindenkori kormányzat, illetve ennek helyi letéteményesei tettek az egészségügyi helyzet javítására, és amely intézkedések a kapitalista viszonyok közepette a helyzet lényeges javulását sosem eredményezték. Igyekszik emléket állítani azoknak az orvosoknak is, akik sokat tettek a megye lakosságának egészsége érdekében. Részletesen szól a közelmúltról, és a jelenről, bemutatja végül a megyei kórházat úgy, ahogyan az a jubileum időszakában létezett és működött. Jól összeválogatott változatos képanyaga szerencsésen egészíti ki a talán néha túl sok adatot tartalmazó, de ennek ellenére olvasmányos kötet mondanivalóját. Külön említést érdemel a munka jegyzetanyaga, mely tudományos igényvel mutat rá megállapításainak, adatainak lelőhelyére és így az egész munka bizonyító erejét, hitelességét növeli.

Örömmel nyugtázhattuk, hogy a Madách Imre Gimnázium és Szakközépiskola ez évben is megjelentette honismereti szakkörének kiadványát (**Irodalmi emlékek nyomában Nógrád megyében. V.** Szerkesztette Leblanc Zsoltné, Salgótarján, 1971.) A sorozat, mely 1967. óta kítűnő lehetőséget adott tehetséges diákoknak ahhoz, hogy a szokványos iskolai dolgozatok feldolgozási módját és terjedelmét messze meghaladva — a szakkörvezető tanár irányításával készült — munkáikban rámutathassanak irodalmunk nagyjainak a megyéhez fűződő kapcsolataira, úgy látszik, egyelőre nem folytatódik tovább. Az eddig megjelent füzetek értékelése még várat magára, ezúttal csak annyit érdemes megemlíteni, hogy az itt megjelent dolgozatoknak döntő szerepük volt abban, hogy sikerült feleleveníteni számos helyi hagyományt, erre a közvélemény figyelmét felhívni, felrészíteni továbbá irodalmunk nagyjainak helyi vonatkozásaival kapcsolatos ismereteket és nem utolsósorban említést érdemel, hogy mindezeknek az eredményeknek számos látható jele, emléktábla is megszületett az elmúlt évek folyamán. Mindezekben túl ez a sorozat — amellet, hogy számottevő mértékben járulhatott hozzá a tanulóifjúság tevékenységi körének egészséges kiszélesítéséhez, hiszen elsajátíttatta a közreműködőkkel a legfontosabb módszertani készségeket, melyek a honismeret műveléséhez elengedhetetlenek — sok jól használható, értékes hagyomány továbbélését, megőrzését tette lehetővé.

Az eddig elmondottak kiegészítéseképpen érdemes még megemlíteni, hogy az ismertett művek egyike sem került könyvtárai fogalomba: az életrajzi kiadvány és a dokumentumkötet terjesztésével a Nógrád megyei Múzeumok Igazgatósága foglalkozik; az egészségügy történetét feldolgozó munka a salgótarjáni kórháznál szerezhető meg, az irodalmi emlékeket bemutató füzetek — ha még nem fogytak ki teljesen — a salgótarjáni Madách gimnáziumban érhetők el esetleg. De mindegyik könyv megtalálható a megye valamennyi könyvtárában és így remélhető, hogy a bennük foglalt értékes ismeretanyag akadálytalanul válhat a megye közkincsévé.

Schneider Miklós